

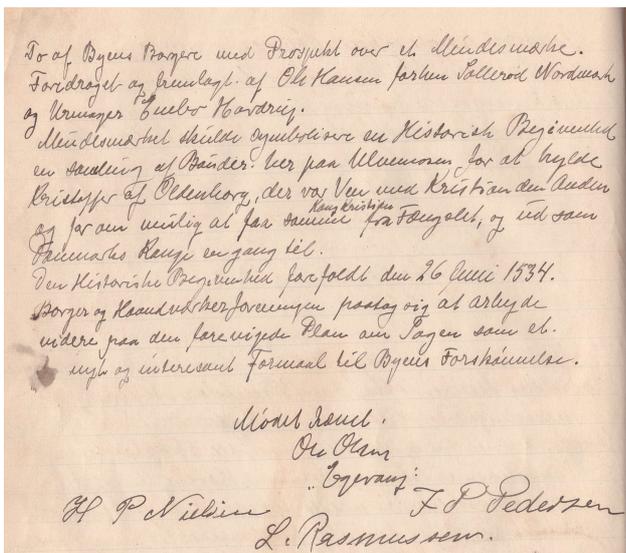
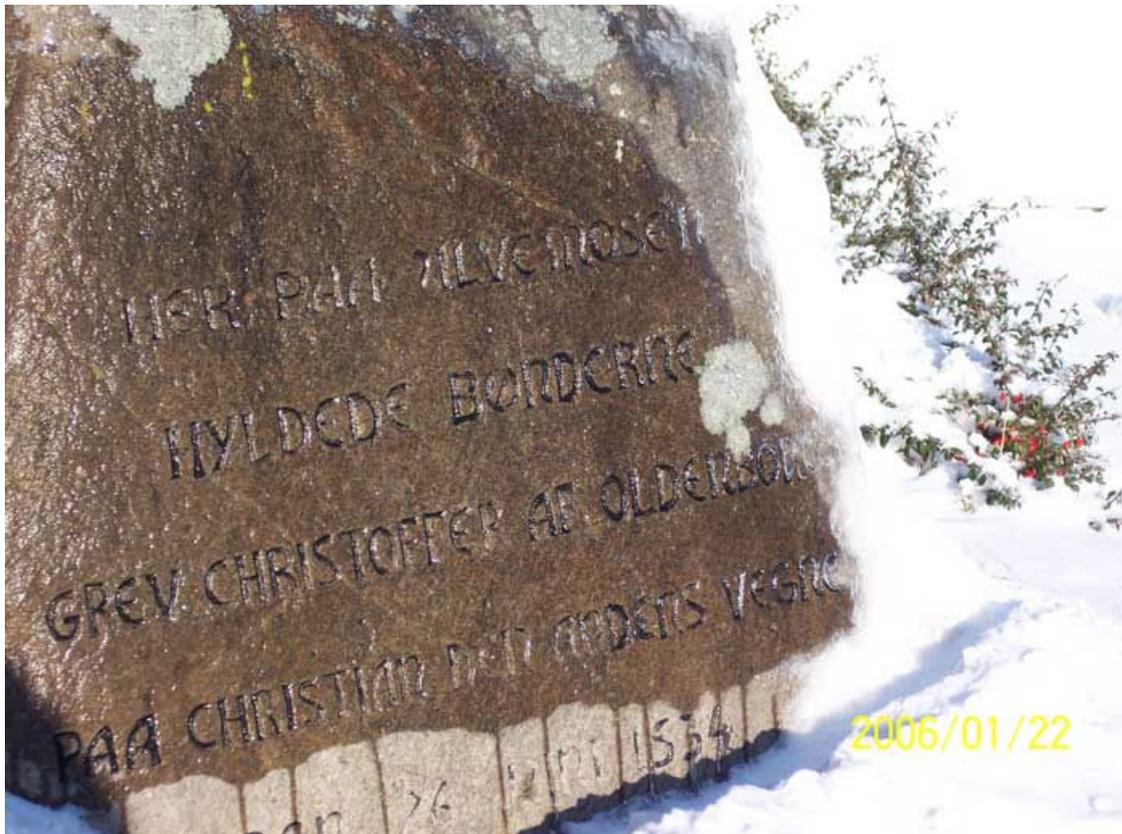
Om mindestenen i Havdrup

Af Kurt Hartvig Petersen

I Havdrup Center står der en mindesten, som ingen kan have undgået at se. Teksten er klar nok:

"HER PAA ULVEMOSEN
HYLDEDE BØNDERNE
GREV
CHRISTOFFER
AF
OLDENBURG
PAA
CHRISTIAN
DEN ANDENS
VEGNE DEN
26 JUNI
1534"

Hvor kommer den sten fra?
Hvad er baggrunden?

Ved et medlemsmøde i Havdrup Borger- og Haandværkerforening i januar 1915 fremkom lokalhistorikeren, fhv. gårdejer Ole Hansen og urmager L. N. Enebo med et forslag om at opstille et mindesmærke, der med protokollens ord "skulle symbolisere en Historisk Begivenhed, en Samling af Bønder her paa Ulvemosen for at hylde Kristoffer af Oldenburg, der var ven med Kristian den Anden og for om mulig at faa samme Kong Kristian fra Fængslet og ud som Danmarks Konge engang til". Man tøver ikke. Foreningen påtager sig samme aften at arbejde videre med sagen "til Byens Forskønnelse". Og på et nyt medlemsmøde i juni 1915 vedtager man at starte en indsamling, der skal afholde udgifterne til stenen.

Pengene går øjensynlig ind og endnu samme sommer kan et team af prominente Havdrupborgere hente en sten på Ole Hansens fødegård i Gadstrup. Forreste række fra venstre Tømrer L.P. Larsen, Ole Hansen, møllebygger N.P.Nielsen, Enebo og parcellist H. Rasmussen. Bagest fra venstre: Skrædder O.P. Olsen, gårdmand Peder Olsen og brygger Lars Andersen, der lagde blokvogn til. Inden 1915 går til ende, er stenen opstillet i et lille anlæg ved Andelsbageriets anlæg på hovedgaden.

I 1920'erne må det et par gange påtales over for foreningen, at det lille anlæg omkring stenen skal holdes i orden. Men stenen glemmes ikke, og det går ikke stille af, da man den 26. juni 1934 kan fejre 400-året for det møde i Ulvemosen, den fortæller om.

Nogle dage forinden har forfatteren, lærer S. Wiskinge fra Kirke Skensved, der var med i den oprindelige initiativgruppe i 1915, haft en meget lang artikel i Roskilde Dagblad. Her fortæller han om baggrunden for og forløbet af den borgerkrig, der efter grev Christoffer i eftertiden kom til at hedde Grevens fejde. Wiskinges hovedsynspunkt er, at krigen må ses som en konflikt, hvor bondebefolkningen står op mod "de højere Stænders Overmagt og Udbytning", og man må forstå ham sådan, at netop dette skal stenen minde en senere tids frie bondebefolkning om. På jubilæums- dagen nedlagde man en krans ved den flagsmykkede mindesten, og Borger- og Haandværkerfor- eningen foranstaltede en sammenkomst på Havdrup Hotel, hvor lokalhistorikeren, lærer V. Mortensen fra Karlslunde holdt foredrag om Grevefejden og begivenheder på egnen. Det faldt i den næsten 90-årige Ole Hansens lod at takke for respektfulde ord om de folk, der satte stenen 19 år tidligere.

Hvem var denne Christoffer og hvad var han ude på?

Christoffer af Oldenburg var halvfætter til Kristian den Anden, der var afsat af den danske adel i 1523 og flygtet til udlandet. Kristian den Anden havde haft mange stridigheder med adel og rigsråd, og bondestanden huskede ham for nogle bondevenlige landbolove, der ydede fæstebønderne en vis beskyttelse mod misbrug fra herremændenes side. Kristians halvgamle farbror blev så konge under navnet Frederik den Første, og Kristians almuevenlige love blev straks afskaffet igen. Kristian forsøgte i 1531 at generobre magten, men blev - som de fleste nok husker det fra Danmarkshistorien - fanget og sat i Sønderborg slot, selv om man havde lovet ham forhandling og frit lejde. Der sad han gemt hen, da Frederik den Første døde i 1533. Rigsrådet, der bestod af de betydeligste af landets adel og den katolske kirkes biskoper, havde magt til at vælge en ny konge, men på en herredag i København udsatte man kongevalget og så tiden an. Man ville meget nødig vælge gamle Frederiks ældste søn, hertug Kristian, da han var ivrig tilhænger af Martin Luther og nok ville gøre op med den katolske kirke, hvis han blev konge. Landet var altså uden konge og styret af rigsrådet, da Christoffer dukker op i historien i 1534.

Skal man sige det kort, så var Christoffer landsknægt. Han havde i sin pure ungdom studeret teologi, og der ligger godt nok bøger på bordet på billedet af ham, men han blev hurtigt professionel soldat, der stillede sig til rådighed for hvem, der ville betale. I 1533 havde han deltaget i et nederlandsk flådetogt *mod* Lübeck, men året efter stiller han sig desuagtet til rådighed *for* Hansestaden. Byen vil udnytte den kongeløse situation i Danmark og øge sin magt i Østersøen, og i spidsen før en hær, der er betalt af Lübeck, invaderer Christoffer Sjælland i forsommeren 1534. Det handler altså om storpolitik og økonomi, herunder kontrollen over Øresundstolden, men Lübeck og Christoffer fremstiller sagen sådan, at de kæmper for at sætte den fangne Kristian den Anden, småfolks ven, tilbage på den danske trone.

Christoffer får hurtigt magten på Sjælland og i Skåne. I juni holder København dog endnu stand, og Christoffer opslår sit hovedkvarter i Køge. Sådan er situationen, da der sker et og andet i Ulvemosen i Havdrup. Men hvad sker der i grunden?

Historikeren C. Paludan-Müller udgav i 1853 en bog, der endevendte alle kilder om Grevefejden. Han har virkelig fat i alt, hvad der kan findes, hans bog betragtes nu halvandet hundred år efter stadig som standardværket om konflikten og han skriver sådan:

"Og nu arbejdede han [Christoffer] paa at drage Almuen over paa sin Side. Allerede den 26. Juni havde han et Møde med en Deel Bønder paa en Eng, Beretningerne kalde Ulvemosen, hvor han kan tale til dem ved en Tolk. Om han gjort dem bestemte Løfter, vide vi ikke..."

Vi kan kun gætte på, hvad Christoffer via sin tolk har sagt, men han har jo nok talt varmt om Kristian den Anden som ven af de små i samfundet. Men vi ved slet ingenting om, hvad det var for nogle bønder og hvor de kom fra. Hvor mange var de og var de kommet frivilligt? Og det lader sig ikke skjule, at vi slet ikke ved noget om, hvordan bønderne reagerede.

Bag Paludan-Müllers knappe beskrivelse kan man ane en mur af tavse og mistroiske og underkuede

bønder. Der foreligger intet om, at de skulle have "hyldet grev Christoffer". Bønderne havde på den tid al mulig grund til at nære mistillid til de store i samfundet, og det er en kendsgerning, at Christoffers anstrengelser på Ulvemosen ikke resulterede i, at de sjællandske bønder sluttede op bag ham i et opgør med herremændene. Et sådant opgør kunne i de tider bryde ud hvornår det skulle være, som man så det nogle måneder senere i Jylland, da Skipper Clement rejste bønderne til bål og brand, som man også vil huske det fra Danmarkshistorien. På Sjælland var almuens tavshed larmende. Christoffer var ikke en af deres egne, ikke en Skipper Clement.

Og intet tydede på, at Christoffers hjerte bankede varmt for de små i samfundet. Han optrådte som fyrste og gav slotte og landområder i len til de sjællandske og skånske rigsråder og herremænd, der hyttede deres skind ved at tilslutte sig den mand, der havde magten lige nu: Christoffer

Men Christoffer bliver ikke ved at have magten.

De jyske herremænd vælger omsider hertug Kristian, der bliver Kristian den Tredje, til konge og han erobrer landet. Skipper Clements oprør slås ned, og Grevefejden udvikler sig til en blodig borgerkrig, hvor Christoffer lider flere alvorlige nederlag. Den nye konge må til sidst belejre sin kommende hovedstad. København overgiver sig efter et års udsultning. For Christoffer ender det med, at han med en hvid stav i hånden må gå ud og underkaste sig den sejrende konge. Landsknægten benådes, og han kan fortsætte sin karriere som hærfører for tyske småfyrster i diverse krige. Kristian den Tredje bliver en udmærket konge. Som noget af det første indfører han en luthersk kirkeordning i Danmark. Og han holder landet uden for krige i resten af sin regeringstid.

På billedet København under belejring

Tilbage til mindestenen i Havdrup. Den minder om en begivenhed, som er nævnt i den store Danmarkshistorie, og det er godt nok. Den giver vel ikke et fuldt dækkende billede af, hvad der foregik på stedet en sommerdag i 1534. Men måske kan den minde nutiden om, at det ikke er så usædvanligt, at nok så håndfaste politiske tiltag camoufleres som en kamp for social retfærdighed og indiskutable værdier.

Kilder:

Forhandlingsbog for Havdrup Borger- og Haandværkerforening 1906- 34. Solrød lokalarkiv
Billedsamling i Solrød lokalarkiv
Paludan-Müller, C: Grevens Feide skildret efter trykte og utrykte Kilder. Første Deel, 1853
Aktstykker Til Grevens Feide. Ved C. Paludan-Müller. 1852-53
Dansk Biografisk Leksikon. 3. udg. 1979-84

Danmarks historie. Bind 2, Tiden 1340-1648. Af Kai Hørby og Mikael Venge. 1980

Roskilde Dagblad 21. og 27. juni 1934

Den Store Danske Encyklopædi. Gyldendal 2004

Havdrup-Solrød, Træk af de to Sognes Historie. Red: H. Birkegaard, O.P.Olsen og P. Petersen. 1949